

ГОРАН ИВАНЧЕВИЋ*

Покрајински секретаријат за регионални развој,
међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу
Нови Сад

УДК 271.222(497.11)-9:322

Оригиналан научни рад

Примљен: 14.08.2019

Одобен: 29.08.2019

Страна: 215-233

СВЕТОСАВСКИ ИДЕНТИТЕТ И СРПСКИ ДРЖАВНИ И НАЦИОНАЛНИ КОНТИНУИТЕТИ И ДИСКОНТИНУИТЕТИ

Сажетак: Свети Сава је родоначелник и утемељитељ српског националног идентитета. Светосавље представља парадигму његовог континуираног вековања, као и спону која повезује и уобличава државни, национални, верски, културни и просветни живот Срба већ осам векова уназад.

Бројни су историјски дисконтинуитети - нестабилности које су преображавале изворни српски-светосавски идентитет. Њима су супротстављени историјски континуитети који су били и остали патрони очувања српског-светосавског идентитета. Светосавље представља идентитетску основу на којој је надграђиван и разграђиван српски „идентитетски код“ кроз његову дугу историју.

Кроз различите историјске етапе и догађаје који су обликовали српско државно и национално биће настајале су линије подела унутар српског друштва на оне који се залажу за вредности које носе српски историјски континуитети, и на оне који се боре за вредности настале на српским историјским дисконтинуитетима.

Светосавље као „угаони камен“ одавно је испуштен из сећања и видеокруга великог дела припадника српског народа. Растакање српске државе и нације траје вековима. Досадашњи опстанак и постојање српског рода и српске државе, прави је подвиг посматрано кроз призму историјских недаћа кроз које су прошли и које су их задесиле на њиховом вишевековном путу.

Кључне речи: Светосавље, Србија, идентитет, држава, нација, континуитет, дисконтинуитет

Увод

Путеви и беспућа, раскрснице и „слепо“ улице, лутања, напредовања и назадовања, успеси и падови, континуитети и дисконтинуитети представљају најкраће описе путовања кроз векове српске државе, нације и друштва у контексту њеног ситуирања, у оквирима великих светских превирања.

* ivancevicg@yahoo.com

Настојаћемо да овим радом укажемо на поједине историјске вододелнице које су за државу Србију и за Србе као народ имале пресудан значај када је реч о догађајима који су значајно утицали на положај државе Србије и српске нације као актера тих догађаја.

Темељна константа у геополитичком смислу јесте, да су „...српске земље и Србија (су) биле и остале лоциране у простору контактне зоне судара и сучељавања две хришћанске културне, духовне али и политичке традиције. Каснијим дубљим продором Османлија на европски континент тај простор ће добити још једну нову компликовану димензију егзистирања.“ (Деспотовић, 2019: 50)

Бројне ратне, политичке и економске турбуленције, покретане од стране империјалних сила и њихових савезника, према Србији и српском народу, мотивисане су геополитичким циљевима и садржавале су, по правилу, етничку и верску компоненту. Бројни ратови који су вођени против, односно, на територији Србије испољили су у својој основи геноцидне¹ претензије у односу на српски народ. Физичке: у циљу његовог физичког истребљења и менталне: националне, етничке, верске, конфесионална, промене његовог идентитета и сл. Питање је у којој мери, и на који начин је Србија могла, и да ли је уопште требало, пре свега политички, да реагује, онако како је реаговала, на поједине изазове из своје ближе или даље историје? Питање је како би то утицало на даљи развој догађаја и околности у којима су се нашли српска држава и нација? Такође, ништа мање значајно није питање спремности Срба да уче на својим грешкама из прошлости, те да се суоче са сопственим заблудама и пропуштеним шансама у циљу остваривања државних и националних интереса као науком за садашњост и будућност.

Да ли су Срби у расколу са сопственом државом, са целим светом, са црквом, религијом, са Богом и са собом самима? Ова питања се намећу када се сагледа међународни положај Србије, кроз различите етапе њеног положаја, статуса и развоја, и последично: политичке, економске, демографске, верске, безбедносне, културне и др. прилике које владају унутар српске државе вековима уназад. Да ли губитак и промена националног идентитета могу довести до губитка државе и нестанка нације?

Геополитика као посебна друштвена наука има синтезно-генерички и интердисциплинарни карактер. Светосавље обједињава укупност свега што јесте државно, национално, црквено-верско, политичко, културно, просветно и сл., те је сагледавање ових проблема, поред великог броја академских дисци-

¹ Међународна правна дефиниција злочина геноцида дата у члану II и III Конвенције о спречавању и кажњавању геноцида, из 1948. године. Члан II описује два елемента злочина геноцида: 1) ментални елемент, значи „намера да потпуно или делимично уништи национална, етничка, расна или религиозна група као таква и, 2) физички елемент који укључује пет дела: а) Убијање припадника групе; б) Узроковање тешких телесних и менталних повреда припадника групе; ц) Намерно подвргавање групе таквим животним условима који проузрокују њено потпуно или делимично уништење; д) Успостављање мера с намером спречавања рађања у оквиру групе; е) Принудно премештање деце из једне у другу групу. Злочин мора укључити оба елемента како би се звао геноцид. Извор: <http://www.preventgenocide.org/bapravnadefinicijagenocida.htm>

плина које конституишу геополитику као науку, неопходно теоријско-методолошки сагледати и са аспекта посебних научних дисциплина као што су: социологија религије, социологија културе, историја религије, антропологија, психологија, филозофија и сл.

Овај рад писан је као прилог посебном издању научног часописа „Култура полиса“ тематски посвећеном Светом Сави и осам векова стицања аутокефалности СПЦ.

О појму идентитета

У галиматијасу историјских чињеница, научно утемељених, али и оних које су конструкција ревизионистичких тенденција, полазимо од идентитетских питања која сваки појединац (јединка) унутар неког друштва, односно друштвеног система треба да дефинише како би уопште био/ла у стању да сагледа сопствени положај унутар истог система. У том циљу полазимо од семантичког, филозофског и психолошког дефинисања идентитета.

„Сама реч „идентитет“ је латинског порекла: у латинском постоји реч „idem“ (исто) и придев „identidem“ (поновљено), али не и именица „identitas“. Старогрчка именица „таутос“ коју користи Аристотел бавећи се проблемом идентитета, потиче од речи „аутос“ (себе и сам), а касније, након превођења на латински као „identitas“, бива коришћена у схоластичким расправама о природи Свете тројице. (Према: Раденовић, 2006: 222)

У филозофији под појмом идентитета подразумева се следеће: Реч „идентитет“ филозофи употребљавају у њеном изворном значењу – као „истост“. Стога можемо рећи да полазно основно питање овде гласи „Да ли сам ја исти тј, да ли сам ја – ја“ у различитим стањима... појам истости особе логички подразумева и једност (тј. да је особа само једна), а да не подразумева континуитет. (Мирић, 2001: 52)

Пут који је прешла Србија и Српски народ почев од времена Светог Саве до данашњих дана по својој темпоралној димензији баштини традицију дугу осам векова. У толико дугој историји, сагледавајући бројне догађаје и промене које су се одиграле у том периоду, а у складу са претходно наведеним концептом дефинисања идентитета, намећу се следећа питања: да ли би Србин који је живео у времену Светог Саве, у времену под Отоманском империјом, у времену Балканских, Првог и Другог светског рата, у времену комунистичке власти и посткомунизму, и коначно, Србин који живи у данашњем времену и онај који ће живети у нашој ближој или, пак, даљој будућности, идентично одговорио на постављено питање: „Ко сам ја?“ На који начин би сагледавао прошлост, и каква би очекивања имао од будућности? Шта би за њега представљала „истост“ и „континуитет“? На који начин, и да ли би (реалистично) оценио себе и своју прошлост, узимањем у обзир, своју културу, нарочито идеологију, као и то шта друштво (заједница) очекује од нас, док се у исто време критички преиспитује ваљаност и културе и друштва (заједнице)? Како би оценио области као што су религијске и политичке идеје?

Полазећи од дефинисања питања идентитета за сваког појединца понаособ, навешћемо једну од психолошких анализа овог питања. Наиме, Аугусто Блази (*Blasi, 1988*), је сублимирајући Ериксонев (*Erik H. Erikson*) концепт идентитета, наводећи његових дванаест одредница: 1. Идентитет је одговор на питање „Ко сам ја?“ 2. Уопште, тај одговор се састоји из постигнућа новог јединства међу елементима нечије прошлости и очекивања од будућности 3. при чему то јединство представља извор фундаменталног осећања (*sense*) истости и континуитета. 4. До одговора на питање о идентитету долази се путем реалистичког оцењивања себе и своје прошлости 5. узимањем у обзир своје културе, нарочито идеологије, као и тога шта друштво очекује од нас 6. док се у исто време критички преиспитује ваљаност и културе и друштва, као и примереност туђих перцепција и очекивања (криза) 7. Процес интегрисања и преиспитивања треба да се одвија око неких фундаменталних области као што су занимање, сексуалност, религијске и политичке идеје 8. да треба да доведе до флексибилне, а ипак трајне привржености (*commitment*) у тим областима 9. тако да обезбеди, гледано из објективне перспективе, интеграцију јединке у друштво 10. да обезбеди, субјективно гледано, осећај базичне лојалности и поверења 11. као и, подсвесно, осећање укореењености и добробити, самооцењивања и сврховитости 12. Сензитивни период за развој идентитета јесу адолесценске године. (Мирић, 2001: 52-53)

Навешћемо још неке од приступа дефинисања идентитета од стране појединих релевантних аутора: „Дакле, „идентитет“² можемо схватити и дефинисати као извор основних привржености и спознају нашег сопства (или јаства) посредством релативно стабилованих емотивних и рационалних матрица (образаца) наше свести, које нам помажу да организујемо комплексно значење и искуство око једне примарне идеје и тако дамо одговоре на питања: одакле потичемо; коме припадамо; шта јесмо и чему тежимо, приметити да, на свој начин, сви модели нације и типови национализма, уствари, варирају питање: шта је кључна детерминанта идентитета?“ (Према: Комшић, 2016: 14)

„Без обзира на изузетну разуђеност, која одликује модерну теорију нације, понуђени одговори током последња два века опредељују се за једну од две кључне парадигме. Прва је монистичка (холистичка) парадигма приписујућег наслеђа и тешко променљиве природе „саучесништва“ унутар једне културе (Хердер; према: Шатле, Дијамел, Пизије 1993, 352; као и: Смит 1998, 21). Насупрот њој егзистира парадигма вишеструкости (А. Смит 1998, 13–21; Волцер 1995, 173–80), развојности (Гиденс 2003, 32–33), индивидуалне вокације (Доменак 1991, 19–20) и постигнућа, као кључна позиција егзактно утемељеног разумевања и објашњења екстремно комплексних феномена персоналних и колективних идентитета. Издвајајући пре свега: а) континуитет и б) разликовање од других, као критеријуме одређења идентитета, Монсера Гиберно

² О појму „идентитет“ види класичну Ериксоневу студију Идентитет и животни циклус. Тако, кад расправља о его идентитету, Ериксон пре свега упућује на осећај идентитета, или, „стечену увереност да нечија способност да одржи унутрашњу истоветност и континуитет (нечији его у психолошком смислу) може да се мери с истоветности и континуитетом нечијег значења за друге“; Ерик Х. Ериксон, Идентитет и животни циклус, Завод за уџбенике, Београд, 2008, стр. 105.

(*Montserrat Guibernau*) каже да је „идентитет (је) дефиниција, интерпретација бића, која утврђује шта је личност, и где се она налази, и то у социјалном и психолошком смислу” (Гиберно 1996/97, 52). Притом су „...културно заједништво и јединство смисла главни извори који омогућују изградњу и спознају националног идентитета”, што значи да „... снага културе лежи у њеној способности да створи идентитет, нешто без чега појединац не може да живи и нешто што не може лако да се промени”, упозорава Гиберно (Гиберно 1996/97, 53, 57)“ (Према: Исто: 14)

Историјски дисконтинуитети и српски идентитет

Милош Ковић у свом огледу „Знамења победе, узроци пораза: континуитети и дисконтинуитети српске историје“ у зборнику: „Ка српском становишту“ пише о српским континуитетима и дисконтинуитетима из угла историјске науке. Наиме, аутор наглашава да су: „Дисконтинуитети...један од главних узрока незавидног стања у коме се српски народ данас налази. Срби су, наиме, само у последњем веку, сваких неколико деценија мењали знамења – заставе, грбове, химне – под којима су живели, ратовали и гинули. Мењали су, милом или силом, имена својих држава, па чак и сопствено национално име. У животу појединца тако честе промене идентитета могу да доведу само до несигурности и поремећаја; нема разлога да се сумња да је тако и у животу нације.“ (Ковчић, 2014: 155)

Континуитети и дисконтинуитети су у корелацији са чиниоцима који су у различитим историјским етапама утицали на формирање и промене српског „идентитетског кода“. „Духовни дисконтинуитет“, промена вредносног система као и „српских националних сећања“ код савремених генерација Срба и њихових предака више је него уочљив... “Постоји, дакле, духовни дисконтинуитет између садашњих српских генерација и њихових предака, између данашњих идеала и српских националних сећања. Потребно је, међутим, да се нагласи и друга страна приче о дисконтинуитетима: унутар српске историје, у њеном току, постоје значајни прекиди, који и данас доводе до колебања у основним, идентитетским питањима и до несигурности поводом избора пута којим ће се даље ићи.“ (Исто: 157)

Као први у низу дисконтинуитета аутор наводи да: „Пропаст српских држава и пад српског народа под Османску власт представља први велики дисконтинуитет српске историје“...„Дисконтинуитет који је такође оставио великог трага на српски национ било је: „католичење је посебно било честа појава на млетачким далматинским поседима, али и у Хабсбуршким земљама. У исто време, напуштане су земље на југу. Ратови, сеобе и исламизација променили су етничку слику Старе Србије. У знаку насиља одиграло се нарочито насељавање Албанаца на Косову и Метохији, почевши од Велике сеобе 1690. па све до ослобођења 1912. године. Србија се кретала, селила ка северу; чак и географски, њена историја је историја прекида и дисконтинуитета.“ Да-кле, Сеоба из 1690. представљала је прелом и у духовној историји Срба. Она је

означила прави крај српског средњег века. Са патријархом Арсенијем III Чарнојевићем... средиште српског духовног, али и политичког живота преселило се са Балкана у Средњу Европу, из Старе Србије у Подунавље.“ Дакле, „Одговор на питање „ко си“ могао је да гласи „хришћанин“, Босанац, Херцеговац или Македонац; географска припадност временом је потискивала национални идентитет.“ (Исто: 157-160)

Срби су „захваљујући“ повлачењу у неприступачне пределе пред турском најездом успели да очувају део патријархалне културе и православне духовности, међутим, изолованост је онемогућила развојну компоненту у сфери просвете, образовања, културе и сл. „Кнежинска самоуправа, особито у планинским крајевима, омогућила је Србима очување унутрашње самоуправе, патријархалне културе и православне духовности; она их је, ипак, одвајала од високе културе, везане за градове, високе школе и државну администрацију. О изгубљеној, аристократској култури српског средњег века српски сељаци могли су само да слушају од својих свештеника и гуслара.“ (Исто: 159-160)

Преломна тачка идеолошке конверзије укореењена је време након српске револуције, политичке модернизације и обнове државности: „Српска национална идеологија је, међутим, у последња два века, од обнове српске државе 1804, кренула другачијим путем. И у томе она је пратила кретања у Европи, где су веру, после просветитељства, Америчке и Француске револуције, замењивале идеологије и лаичка, грађанска идеја нације.“ (Исто: 166)

Затирање српске националне свести настављено је спровођењем планираног стварања „нових нација“, наиме: „Плански, промишљени напор Аустро-Угарске да од православаца, муслимана и католика у Босни и Херцеговини створи нову, „бошњачку нацију“ и тиме затре српску националну свест, најавио је модерни „идентитетски инжињеринг“ великих сила, какав познајемо из потоње историје. (Према, исто: 161)

Први светски рат засигурно представља један од највећих националних и државних прелома у историји Србије: „...огроман демографски, политички, идентитетски прелом у историји српског народа. Јуначка епопеја и масовна страдања завршили су се стварањем нове државе и почетком југословенског експеримента.“ Нове заставе, симболи, а затим и ново национално, југословенско име, донели су, ипак, збуњеност и дезоријентацију. (Исто: 161)

Преовладавајући лаички став код српског народа по питању нације у Првом и Другом светском рату, отворио је простор окупаторима да у Србији и Црној Гори од 1915-1918, као и у НДХ покрене систематичну борбу против Српске православне цркве и српског писма ћирилице: „Срби су и могли да забораве на то где су били извори њихове виталности и снаге, али су их непријатељи увек подсећали на то.“ (Исто: 164-165)³

Крај 18. и почетак 19. века доносе у Србији „велики препород“, културни замах, реформе, стварање српске државе. Међутим, „ново време“ донело је

³„Иво Пилар, један од кључних претеча усташтва, у свом *Јужнословенском питању* (1917) утврдио је да је за уобличавање и јачање српске националне свести пресудна била улога српске цркве.“ (Ковчић, 2014: 165)

још нешто, још један значајан дисконтинуитет: „...редефинисање српског националног идентитета, од заједнице вере и сећања до језичке заједнице. У духу тадашњих европских идеја просвећености и романтизма, религија је узета за приватну ствар, а нација је одређивана према језичкој припадности. Дакле, „Биле су то идеје које су Србе полако, али сигурно, од вере у постојање „Срба три вере“, водиле ка југословенској идеји.“ (Исто: 160-161)

У хронологији српских дисконтинуитета као један од најснажнијих који је у великој мери допринео „растакану српства“ важно је нагласити процес „...прихватања комунизма, као нове вере - и југословенства, као новог идентитета, умногоме је личило на процес исламизације.“ Оно што је започела Аустро-Угарска кроз „идентитетски инжињеринг“ наставили су комунисти производећи „нове нације“: „Црногорце, Македонце, Муслимане. Милом или силом прихватани су нови симболи, нове лојалности, нова национална имена. Укинута је монархија, која је умногоме одређивала политички живот Срба још од 1804; Српска православна црква, вековни ослонац Срба, подвргнута је прогонима и пљачки... Уместо демократије, уведена је диктатура... Стално набрајани греси „великосрпске буржоазије“ постепено и неосетно проширени су на цео српски народ и српску историју. Срби су, после темељног обрачуна са њиховим политичким, културним и пословним елитама, издељени на шест федералних јединица и још две аутономне покрајине, које су се постепено претварале у државе... Срби у Црној Гори претворени су у посебну, црногорску нацију; комунистичке власти основале су Македонску православну цркву; извршена је албанизација Косова и Метохије; уставом из 1974. републике и покрајине коначно су претворене у државе.“ (Исто: 162-163)

Крај Југославије Срби су дочекали потпуно неспремни. Национална дезорјентисаност и збуњеност, несналажење званичне политике на спољном и унутрашњем плану, ратно окружење, санкције, нејасни и недефинисани национални циљеви и интереси, деценијски наставак диктатуре и након формалног увођења демократског система, економски, културни, духовни суноврат и др. довели су српску државу и нацију до потпуне дезорјентисаности у времену и простору. „Идентитетска политика тада се кретала од протежирања национализма типа „Срби народ најстарији“, до јуловског, еуфоричног, латиничног југословенства.“ (Исто: 163)

Када је реч о новијој српској историји, она је такође обележена бројним дисконтинуитетима, наиме: „Политички систем Србије има динамичну генезу, обележену бројним дисконтинуитетима у погледу државног уређења и организације власти. Та динамика изражавана мање еволутивно, а више револуционарно континуирано је собом носила реконструкцију политичких институција. Последње две деценије те промене биле су посебно изражене. Србија је изашла из три сложене државе – вишечлане по етничком принципу уређене федерације; двочлане федерације и специфичног облика реалне уније са Црном Гором. Донета су два устава 1990. и 2006. године – који су реконструисали Србију као унитарну државу са две аутономне покрајине, вишестраначким системом, непосредним изборима, гаранцијама људских и грађанских права и

слобода, поделом власти. Процес транзиције донео је драматичне промене у друштвеној структури и систему вредности.“ (Јовановић, 2008: 5)

Постсоцијалистичку трансформацију, које су пратиле и „религијске промене“ Мирко Благојевић у свој књизи „Религија и црква у трансформацијама друштва“ описује као процес са огромним потешкоћама, пре свега у економском домену, а који оставља значајне импликације и на политичку и на културну сферу. Свеукупно ови процеси су по свом карактеру веома важни за разумевање процеса замене тзв. „световне религије социјализма“ за религијско-црквено кроз процесе „...тзв. десекуларизације, ревитализације и ренесансе религиозности и религијско-црквеног комплекса...у свим постсоцијалистичким друштвима... Матрицу битних транзицијских оквира у којима се мења дотадашњи положај религије и цркве у друштву могли бисмо одредити као друштвену кризу, која се према томе може спецификовати на следећи начин: а)...као економска криза много раније започета али до краја 80-их неокончана. У 90-им економска криза се још перпетуирала доносећи са собом беду, одсуство перспективе и пољуљани смисао живота; б) са економском је битно повезана и политичка криза која доводи до пропасти обе федерације и до напетости које на простору Југославије суштински одређују транзицију као ретроградан процес у крвавим ратним сукобима на знатном делу територије бивше југословенске федерације. Догађаји око политичке кризе видно реafirмишу нацију и национално, тако да се може говорити о етнизацији политике и културној хегемонији национализма. Религија и црква у тој ситуацији, неодвојиве од националног, излажу се, са великим шансама, да буду инструментализоване од стране политике, на тај начин упадајући у тешку амбивалентност да је сопствена ревитализација свакако добро дошла после „сушних деценија“ комунизма, али да се она највише дугује управо процесима који стоје изван оквира логике самосталне, унутрашње религијске обнове која би извирала из саме сржи религије и индивидуалне духовне потребе верника. Таква амбивалентност не рађа само расцепе у самој (православној) цркви већ и код људи изван цркве: једни сматрају да је задатак религије и цркве да национално подупре и штити макар и кроз оправдање „одбрамбеног“ рата, а други да се на тај начин црква удаљује од своје праве мисије и да пада у филетизам; ц) економска и политичка криза допуњене су још једном, са њима је блиско повезаном, идентитетском кризом и постсоцијалистичком нормативном деконструкцијом, подстакнутом урушавањем дуго владајућег политичког система и њему одговарајућег система вредности и норми у којима баш није било места ни за религију ни за нацију, иако су оне историјски непобитно биле везане за народе бивше Југославије и Совјетског Савеза. Истина, нису све социјалне вредности ранијег система изветреле из јавног мњења, него су се, што је нормално, још дуго задржале у њему. Али многе вредности нису више биле општеприхваћене: деценијама ширено братство и јединство народа и народности бивше Југославије за час се истопило и то на најбруталнији начин. Атеизам, некада доминантан и поуздан легитиматор социјалистичке културе, данас тако мали број људи јавно признаје, а још га се мањи број у свом животу придржава, да се чини како је са религијом из комунистичког периода само заменио друштвену позицију. Криза

идентитета није могла у недоглед да траје. Не без политичке инструментализације (и медијске као најделотворније) колективистички занос с почетка 90-их приграбљује нове вредности које замењују као легитимацијски оквир за старе. Најважније од тих вредности су зацело биле као и старе, али овај пут не колективистичке вредности пролетерског интернационализма већ вредности нације, самосталне државе, традиционалне религије и цркве; д) одатле и четврти транзицијски оквир религијских промена виђен у сукобима између традиционализма и модернизма који и данас трају кристализовани не само кроз наметања и утицаје који овим друштвима долазе од међународне заједнице, од једног дела становништва подржаваних а од другог беспоштедно осуђиваних, него и у оштро супротстављеним политичким, традиционалистичким и либералним опцијама, те кроз подељена убеђења људи, на пример око увођења веронауке у јавне школе, увођења свештеничке службе у војне јединице, јавних црквених манифестација као што су освећења школа, болница, просторија локалне самоуправе, на пример општине, предузећа, манифестација као што су литије итд. Одатле и сама религијска обнова, уосталом као и транзиција, није једнозначна већ амбивалентна појава са исходима који су у много чему различити у земљама постсоцијализма иако се не могу негирати ни неке заједничке карактеристике као што је на пример прелаз од атеизма са јавним, званичним функцијама у атеизам без јавних функција, а у неким постсоцијалистичким земљама тај прелаз је ишао према улози религије и цркве као институцијама које су вршиле, директно или индиректно одређене јавне функције. (Благојевић, 2005: 120-122)

Преломни историјски догађаји, као посебна идентитеска искушења кроз која је прошао српски народ, утолико су бременија и сложенија јер су стварана дисконтинуитетима који су били мотивисани и спровођени геноцидним над српским народом. Идентитет српског народа каљен је и искушаван геноцидним намерама и методама свих империја које су настојале да освоје Србију. Њихови војни и спољнополитички системи, били су усмерени ка циљу да Србе као народ физички и ментално затру. Илустрације ради навешћемо да: „После пада под Турке, територија бивше српске деспотовине је толико опустела да су је освајачи изнова населили српским становништвом са средњег тока Дрине, из Херцеговине и Црне Горе; прекид је био такав и толики да су имена многих села и градова била заборављена и промењена.“ А, када је реч о самом начину ратовања и освајања „...сам турски начин освајања нових земаља подразумевао је, преко нерегуларних, акинцијских чета, застрашивање, пљачку, убијање и протеривање становништва. Тек потом, за акинцијама би напредовала регуларна турска војска. Био је то цихад, верски рат у коме, за невернике, није било милости.” (Исто: 158) Након освајања Ковчић наводи како је „Османско царство (је), периодичним насиљима, зналачки неговало овакво стање свести. Све то морало је да остави трага на колективној психологији дела српског народа. „Рајински менталитет“, стање послушничке, заплашене спремности на трпљење насиља, дубље је укорењено у колективној свести Срба него што се обично мисли.“ (Ковчић, 2014: 160)

Након немилосрдних напада на српско становништво и његовог физичког и менталног сатирања, од нестакa становништва, до промене свести код дела становништва, уз наставак „сејања“ насиља и страха, уследила је исламизација српског становништва. Засигурно најтежи ударац српском становништву био је „данак у крви“. У Огеледу се наводи како „Историчари сматрају да је у 16. веку највише деце за „данак у крви“ на Балкану узимано од Срба и да је тада сваки четврти припадник српске популације примио ислам.“ (Исто: 158)

Захваљујући свом геополитичком положају, српске земље, као „контактна зона“ различитих сукобљених имерија, религија, конфесија и бројних супротстављених геополитичких интереса који су током времена постајали све бруталнији, и надаље су представљале полигон ратних сукобљавања и страдања српског живља. Османско царство (ислам) и Хабзбуршка монархија (римокатолици) међусобним сукобима током 17. и 18. века донели су нова, још тежа и масовнија страдања по српски народ. Сукоби „великих сила“ по правилу, праћени су регионалним и локалним сукобима суседних земаља које су у њима учествовале као савезнице империјалних сила, али и зарад остваривања сопствених националних, верских, кофесионалних, етничких, економских и државних интереса. „Бруталност ових ратова поново је потицала од њихове верске позадине, као и из чињенице да су они овде, на Балкану, у локалним условима, понајвише вођени између суседа, истог, српског језика и етничког порекла, али различитих вера.“ (Исто: 158)

Здруженим деловањем римокатолика и муслимана у НДХ, извршен је геноцид над Србима православне вероисповести уз „прећутну“ подршку Ватикана уз његово „промишљено, систематско деловање са његовим вековним искуством у уништавању јеретика.“ (Исто: 159)

Парадигму геноцида кроз извршени покољ, прогон-расељавање и покаатоличавање Срба православне вероисповести симболизује НДХ у којој је тај геноцид спровођен као наставак започетог затирања Срба у Првом светском рату: „У Другом светском рату за све је плаћена прескупа цена. У НДХ Срби су искусили геноцид упоредив само са холокаустом над Јеврејима или геноцидом над Јерменима.“ (Исто: 161)

Затирање српског народа, егзодус, масовне ликвидације, исламизација, католичење, комунизам као нова вера, трају вековима уназад.⁴ Ковчић наглашава да геноцид-планска, масовна уништавања српског народа толико често понављана да се могу сматрати континуитетом: „Означили смо их као извор дисконтинуитета, али она су се у историји Срба толико често понављала, од 1459. до 2004, да их можемо сматрати и континуитетима српске историје. Страдања под Турцима важан су део српског националног наслеђа. И сећања на Јасеновац и на геноцид у НДХ, на „Блесак“ и „Олују“ присутна су у српској колективној свести, али у њој не заузимају место упоредиво са сећањем на турске прогоне. Велика југословенска идеја данас је мртва. Потребно је, за-

⁴ Ернест Ренан, у свом утицајном спису *Шта је нација* из 1882, преведеном на српски већ наредне, 1883. године, тврдио да сећања на заједничка страдања нацију повезују далеко јаче и трајније него заједничке победе. (Исто: 169)

то, да се размисли о томе да ли би Јасеновац требало уградити у темеље српског националног идентитета, у оној мери у којој су то Јевреји учинили са Аушвицом, или Јермени са геноцидом у Малој Азији. Не би требало заборавити ни геноцид над Србима на Косову и Метохији (1878-1912, 1941-1944, 1999-2004), као ни остала велика сатирања српског народа о којима је овде већ било речи.“ (Исто: 169)

Историјски континуитети и српски идентитет

Када је реч о континуитетима у српској историји може се рећи да: „Једина српска институција која је сачувала континуитет од доба Светог Саве до данас јесте Српска православна црква... Аутокефална од времена Светог Саве... Она је Србе, који су, у вековима ратова и сеоба, живели на територијама једне муслиманске и две католичке државе (Османско царство, Хабсбуршка монархија, Млетачка република) сачувала као јединствену духовну и политичку целину. Патријарси, владике, монаси и мирско свештенство нису били само духовне, него и политичке старешине српског народа. То се видело и у временима ратних криза (1593-1606, 1683-1699, 1737-1739) када су патријарси, пред странцима, иступали као политички, па и војни поглавари српског народа. Често се заборавља да су Срби вековима живели у теократији; њени последњи одједи нестали су тек смрћу Петра II Петровића Његоша и претварањем Црне Горе у кнежевину.“ (Исто: 163-164)

Поред Српске православне цркве: „Други кључни континуитет српске историје је српска национална идеја. У вековима османске и хабсбуршке власти посебан српски идентитет уобличио се око цркве и заједничких сећања... најзначајнији су били култови Светог Саве и Светог Симеона, као и Косовски завет.“ (Исто: 166)

Слободарски и ратнички дух, правдољубивост и одбрана независности представљају одлике српског националног менталитета, те је у том духу и обележена српска историја у 19. и 20. веку која је протекла у знаку одбране суверенитета, независности и супротстављања далеко надмоћнијем непријатељу попут Аустро-Угарске, због које је Србија увучена у Први светски рат, , нацистичке Немачке у Другом светском рату, НАТО алијанси 1999. године. Због таквог става Србија је своју слободу платила изузетно високом ценом.

Храброст, родољубље, милосрђе, понос: јесу особине које красе српску националну историју: „Народ вам је храбар и његова храброст често сеже до јунаштва. Могу то с правом да кажем јер сам гледао ваше војнике, а они нису били ништа друго до сам народ, у скоро свим биткама великог ослободилачког рата... Народ вам је родољубив. Не знам ни за један народ у којем легендарни национални јунаци толико живе у народној души као код вас... Ваш народ зна за самилост... Колико сам, пута, у току рата гледао као доводе заробљене непријатељске војнике изнурене од глади и, уместо да те људе, који су им спалили куће и масакрирали жене и децу, злостављају, ваши војници би се смиловали

над њиховом судбином и давали им последње парче хлеба из џепа... Народ вам је поносан, али не и охол... Тај понос је, напосто, поштовање споствене личности. Лоши људи га немају. Они су само охоли.“ (Рајс, 2004: 4-7)

Грешке из прошлости и српски идентитет

Међусобна сукобљавања Срба такође су одлика односа који су владали вековима уназад између припадника истог народа, исте вере, раздвојених границом или оних који су служили различитим царевима, или су припадали различитим породичним клановима и сл. Овакво стање „колективне свести“ оставило је дубок траг све до данашњих дана. Свака нестабилност, ратне прилике, промене државног или друштвено-политичког система, веома су лако доводиле до појаве дубоких друштвених расцепа који су често завршавали као „крвави“ међусобни обрачуни – грађански ратови и сл. Сукобљавања која су током дугих векова компримовала високозапаљиву друштвену смешу, била су погодна свим освајачима и непријатељима да веома једноставно и брзо унесу раздор и поделе унутар српског народа, те да изазову дугортајне и тешке сукобе који су остављали несагледиве, пре свега, економске и демографске последице, а из којих су Срби излазили још више и дубље подељени и поражени. „Ништа мање сурова била су и вековна четовања и пљачке између самих православних Срба, крајишника две сукобљене царевине, на Уни, Сави и Дунаву, млетачких ускока и турских пандура у Далмацији, или између завађених породица или братстава у Црној Гори или Херцеговини. Реч је о дугој, вековној традицији узајамног сатирања и пљачке, о још једној пукотини у колективној свести српског народа. Из те традиције, обогаћене утицајем тоталитаризма 20. века, потичу несхвативо сурови међусобни обрачуни српских партизана и четника, рођака и суседа.“ (Ковчић, 2014: 158-159)

Још једна од негативних одлика Срба која је посебно наглашена у политици, јесте неговање култа личности, унутрашње свађе и расколи: „Ваша средњовековна историја и јунаштво стварали су од вас ратнички народ... ваш народ је, толико навикнут на борбу, ако не би имао спорова са спољним светом, покушавао је да унутар земље задовољи ту борбеност. За то је нашао начина у политици и одао јој се и душом и телом. Међутим по старом обичају ратника да се боре за врховног вођу, унутрашња политка је за вас била странчарење, то јест везивање за судбину неке личности, вође или групе... Били сте и остали борци и ето зато сте још и данас огорчене политичке присталице које се не боре за идеје већ за личности, присталице које постају родољуби тек у тренутку спољне опасности.“ (Рајс, 2004: 41)

Неслога и нејединство - усуд који вековима разједа српско национално биће: „А ваши политичари – странчари избегли у Женеву, Париз, Ницу, Лондон итд!? Рат и невоље властите земље ничему их нису научили. Наставили су страначке свађе у земљама у којима су нашли уточиште. Својим домаћинима су тако кукавно показивали како се браћа међусобно раздиру.“ (Исто: 47)

Други светски рат је „...за разлику од Првог светског рата, донео и национални раскол, грађански рат између четника и партизана, чије ране до данас нису зарасле. Упркос постојању два српска, антифашистичка покрета отпора, који су дали низ примера истинског патриотизма и јунаштва, геноцид и братоубилачки рат учинили су овај рат једном од најцрњих тачака модерне српске историје.“ (Ковчић, 2014: 162)

„Ни уништење српског становништва у Хрватској и на Косову и Метохији није било довољно да се већински део српске јавности ослободи титоистичког наслеђа, пропалих југословенских идеала и политичких фантазија. О томе, чини се, најубедљивије пише Мило Ломпар у *Духу самопорицања*.“ (Исто: 163)

Системски аутошовинизам који Деспотовић дефинише као „... патолошку, индуковану социјалну појаву иза које је у различитим фазама модерне политичке историје Срба стајала званична државна политика тадашњих властодржаца, а која је имала значајну подршку доброг дела национално одређене интелигенције“. Дуготрајна изложеност системском аутошовинизму „... произвела је синдром националне ентропије као веома погубне последице погрешне политике по друштвени, економски, политички и културни развој српске државе, друштва и нације“...“...инспирисан и индукован различитим политичким интересима и идеологијама (интегрално југословенство, титоизам и глобализам), имао је неколико важних карактеристика и обележја – одустајања: прво...потпуно одустајање од српског становништва, од политике у којој би примарни били српски национални интереси и давање апсолутног примућства интересима регионалних и глобалних сила...потпуно супротно етосу геополитике светосавља; друго...одустања од очувања српске државности и територијалног окупљања Срба у један српски државно-правни оквир, који би се у филолошким координатама могао кодирати као Природна Србија⁵; треће, одустајање од идеје економске суверености и стабилног природног развоја; четврто, одустајање од српске демографске обнове; пето, одустајање од консолидације српског националног идентитета и интегралне српске културне политике, засноване на секуларним основама и европској идеји нације као заједнице једног језика; шесто, одустајање од насушне политике одбране Српства, како на просторима матице Србије, тако и у остатку српских земаља које су остале изван њених државних граница. Деспотовић идентификује неколико фаза континуираног наметања системског аутошовинизма у којима препознаје неколико битних услова за такву политику: „први услов, извршити државно-правну девастацију српске државности..., а самим тим и на територијално сажимање Српства; други услов, срамно ћутати о геноциду над Србима у ратовима који су вођени, нарочито у 20. веку, али и мирнодопским злочинима тзв. браће и њихових иностраних господара; трећи услов, пристајање на економски геноцид и

⁵ Појам „Природна Србија“ Деспотовић је преузео од филолога др Петра Миладиновића као објашњење природе ентитета који је трабало да настане као језичко-етничка, а касније и као државно-правна заједница свих Срба, без обзира на њихову верску или конфесионалну припадност. (Деспотовић, 2019: 7).

успорени привредни развој, као сигуран пут у сиромаштво и егзистенцијалну оскудицу; четврти услов, тихо демографско сатирање Српства, наметање западног стила живота и бројних облика социјалне патологије...пети услов, демонтажа безбедносних институција и система одбране, као битних компоненти приликом успостављања ефикасне контроле над нашом земљом и грађанима, уз срамно саслуживање српских олош елита; шести услов, пристајање на културни геноцид⁶, декомпозицију националног идентитета, традиције, и отимања језика.“ (Деспотовић, 2019: 10-11)

Светосавски-српски идентит

Небројеним вековним дисконтинуитетима српски национални идентитет одолевао је и успео је да преживи и одоли захваљујући снази коју му је у корен усадио Свети Сава својом духовном снагом коју називамо Светосавље.

У научној монографији Геоплитика Светосавља Љубиша Деспотовић, између осталог, говори о личности и делима Светог Саве наводећи вишедимензионалност његовог деловања као: модернизатора државе и културног живота, како га је историчар В. Ћоровић описао као „свеца-цивилизатора“, као утемељивача Српске цркве и просвете, делатника у сфери здравствене бриге о народу, градитељу и ктитору, дипломати и преговарачу, мисионару и визионару, монаху, подвижнику и архиепископу, писцу и псалмопевцу, утемељивачу државних закона и црквених канона, интегратору и креатору националног идентитета српске државе и нације. (Деспотовић, 2019: 31)

Деспотовић наводи као се „Национално-еманципаторски потенцијал Савиног рада огледао (се) у јасној намери да оствари мисију српске државе и цркве од доминације византијског цезаро-папизма. Он је то учинио да изврши диференцијацију српског националног идентитета у мноштву других који су били утопљени у тзв. универзализам византијског комонвелта.“ (Исто: 32)

Дакле, веома комплексна позиција српске државе и цркве огледала се у неопходности балансирања и стицања користи и привилегија за српске интересе, на супрот, и између империјалних, политичко-верских интереса Византије и Рима. Циљеви које је Свети Сава поставио били су усмерени у правцу стварања основе за изградњу самосвојне, слободне, независне, државе и цркве на којој ће израсти особена српска православна вера – Светосавље, посебан српски национални светосавски идентитет, снажна српска држава која ће стећи статус српског краљевства и све остале благодети које је Светосавље изнедрило попут, културе, просвете, здравствене бриге и сл. „Реците која је то наша историјска вредност, а да посредно или непосредно не води порекло од Светог Саве?“ (Поповић, 1993: 105)

⁶ „На делу је културни геноцид, а `самомрзећи Срби` спроводе превредновање културних вредности, стварање новог народа и новог менталитета који нема ништа са Српским.“ Милан Дамјанац, Самомрзећи Срби, Центар академске речи, Шабац, 2015. стр. 110 (Према: Деспотовић, 2019: 11)

Деспотовић наглашава важну константу када је реч о понашању и деловању Немањића, а посебно Светога Саве: „Та константа тицала се њихове одговорне националне и верске политике, уобличене у геополитици Светосавља. Били су спремни да зарад остваривања националних приоритета своју политику реално подесе постојећим међународним околностима и геополитичким приликама и да из често врло сложених и тешких околности извуку максимум за свој народ, жељан националне еманципације и ослобођења, у државном, црквеном и културном погледу највише. Најбољи пример таквог става и политике јесте и стицање аутокефалности српске цркве на нивоу архиепископије 1219. године, са свим припадајућим правима њене аутономности.“ (Деспотовић, 2019: 40)

Свети Сава је утемељио Светосавље као аутентичан српски национални идентитет, тако, да га ни најтежа искушења кроз која је пролазио српски народ кроз своју историју нису у потпуности могла избрисати или прекодирати из дубине његовог „националног бића“ и сећања. Лишен било какве једностраности у погледу сарадње са другим народима, превазилазећи конфесионалне стеге и ксенофобију, Свети Сава је успоставио ванвременски систем духовности и вредности који надилази сваку оскудност у погледу испољавања ускогрудих политичких идеја, сукоба и подела, културног и цивилизацијског дијалога и сл. „Властити идентитет се најбоље чува и развија у активном пропитивању његове садржине, симбола, вредности и значења са другим идентитетима. А то се постиже кроз културну размену и цивилизацијски дијалог, што је постало ултимативни услов препознавања и потврђивања властите идентитетске припадности. Томе нас је најбоље на свом примеру учио Свети Сава – као „светац цивилизатор“. Тако је Светосавље постало најдубљи темељ српског националног идентитета, који је касније допуњен Косовским заветом и тако комплетан остао његово доминантно обележје које ниједно време, упркос свим искушењима, није могло да потре или избрише из националног бића Срба.“ (Исто: 45-46).

Јасна визија, разумевање геополитичких прилика, приоритетан однос према сопственим националним и државотворним интересима у односу на стране, сувереност, сарадња која иде у корак са цивилизацијским достигнућима времена у коме се живи, посвећеност, знање, прегалаштво представљају особине које су красиле Немањића, а које су се показале као берићетне по српску државу која је свој врхунац доживела кроз „конституционално царство“ у 15. веку: „Као никад до тада, Србија је у 15. веку била више од земље на размеђи два света: космополитска, богата, убрзано се урбанизовала, са јаком централном влашћу и ефикасном управном влашћу.“ (Према, исто: 51)

Појмом „Геополитика Светосавља“ Деспотовић јасно и прецизно дефинише оно што Светосавље чини Светосављем: „Кондензована у неколико својих темељних принципа, геополитика Светосавља се испољава као: еклисиолошки избалансирана, конфесионално доследна, државно одговорна, национално самосвесна, културно особена, идентитетски самосвојна, духовно христоцентрична, образовно заснована, просторно оријентисана и територијално реална политика која је уважавала постојећа историјска ограничења, али их је зна-

лачки трансцендирала на начин да за свој народ, државу и цркву избори највише слободе у датом поретку геополитичке моћи.“ (Деспотовић, 2019: 52)

Захваљујући Светосављу које је хармонизовало „...целокупан национални, државни, верски, духовни и културни живот Срба...кроз беспућа векова све до данашњих дана, чинећи преко потребан континуитет српског националног и идентитетског бића Светосавље је тај најдубљи камен нашег историјског трајања и везивна нит постојања која нас је држала на окупу и онда када нам је биолошки опстанак долазио у питање. Онда када смо висили над безданима могућег нестанка и потонућа у ништавило, без своје државе, властеле, школе и заштите. Светосавље је главно обележје Крштене Србије⁷... Крштена Србија, као национална, језичка, културна, верска, духовна и државна заједница свих Срба, ма где они били у свету. Управо је Светосавље тај исцељујући духовни благослов који се вековима на нас изливао на спасење, чак и онда када га нисмо били достојни. А наш је још увек недосањани национални сан, вођен геополитиком Светосавља, да се Крштена и Природна Србија коначно сједине у будућности.“ (Исто: 52-53)

Закључак

Детерминисање српског националног идентитета замагљено је бројним историјским дисконтинуитетима. Једини прави траг који води ка одговорима одакле смо потекли, где припадамо; шта јесмо, где идемо, можемо пронаћи у истинским историјским континуитетима, трагањем за „тачкама ослонца у сопственој прошлости“ како је то препоручивао Стојан Новаковић, као и потребом да „обновимо своја колективна сећања, праотачку веру и завете“.

Духовни дисконтинуитет између садашњих српских генерација и њихових предака, између данашњих идеала и српских националних сећања, пропаст српских држава и пад српског народа под Османску власт, католичење, ратови, сеобе и исламизација промена етничке слике Старе Србије, географска припадност која је временом потискивала национални идентитет, повлачење у неприступачне пределе пред турском најездом што је онемогућило развојну компоненту у сфери просвете, образовања, културе, брисање директну везе са аристократском културом српског средњег века, потом, идеолошке конверзије након српске револуције, затирање српске националне свести спровођењем планираног стварања „нових нација“, „идентитетски инжињеринг“, спровођење југословенског експеримента, систематична борба против Српске православне цркве и српског писма ћирилице од стране непријатеља Србије, прихватање комунизма, као нове вере и југословенства као новог идентитета, „идентитетски инжињеринг“ који је започела Аустро-Угарска, а наставили су комунисти производећи „нове нације“: Црногорце, Македонце, Муслимане,

⁷ Назив „Крштена Србија“ Деспотовић „позајмљује“ од наших предака, прецизније од Срба из времена Краља Константина Бодина и његове нестабилне владавине Босном (1081-1101), Дукљом и другим српским земљама тога времена када су је сами звали Крштена Србија, а и други су то чинили јер је несумњиво била српска и хришћанска у исто време. (Деспотовић, 2019: 7).

нови симболи, нове лојалности, нова национална имена, укидање је монархије, уместо демократије, уведена је диктатура, стално набрајани греси „великосрпске буржоазије“ постепено и неосетно проширени су на цео српски народ и српску историју, Срби су, после темељног обрачуна са њиховим политичким, културним и пословним елитама, издељени на шест федералних јединица и још две аутономне покрајине, које су се постепено претварале у државе, Срби у Црној Гори претворени су у посебну, црногорску нацију, комунистичке власти основале су Македонску православну цркву, извршена је албанизација Косова и Метохије; Уставом из 1974. републике и покрајине претворене су у државе. Национална дезорјентисаност и збуњеност, нејасни и недефинисани национални циљеви и интереси, деценијски наставак диктатуре и након формалног увођења демократског система, економски, културни, духовни суноврат.

Када је реч о новијој српској историји, „Србија је изашла из три сложене државе Процес транзиције донео је драматичне промене у друштвеној структури и систему вредности“ зачињен дуготрајном економском кризом која је и у 90-им перпетуирала али и ескалирала доносећи са собом беду, осећај одсуства перспективе и потпуно пољуљани смисао живота.

Са економском је нераскидиво повезана и политичка криза. Крвави ратни сукоби у окружењу, постсоцијалистичка нормативна деконструкција, подстакнута урушавањем дуго владајућег политичког система и њему одговарајућег система вредности и норми. Деценијама уназад ширено братство и јединство народа и народности бивше Југославије које се за час истопило и то на најбруталнији начин.

Преломни историјски догађаји, као посебна идентитеска искушења кроз која је прошао српски народ, утолико су бременитија и сложенија јер су стварана дисконтинуитетима који су били мотивисани и спровођени геноцидним намерама и методама освајача. Идентитет српског народа каљен је и искушаван геноцидним намерама и методама свих империја које су настојале да освоје Србију.

Бројним и бременитим историјским дисконтинуитетима супротстављени су малобројни, али веома снажни и дубоко утемељени континуитети који су очували српски народ и његов национални идентитет кроз вековна искушења. Једина српска институција која је сачувала континуитет од доба Светог Саве до данас јесте Српска православна црква аутокефална од времена Светог Саве. Континуитет српске историје који је очуван захваљујући Српској православној цркви јесте српска национална идеја. У вековима османске и хабсбуршке власти посебан српски идентитет уобличио се око цркве и заједничких сећања. Најзначајнији су били култови Светог Саве и Светог Симеона, као и Косовски завет.

Такође историјски континуитет српске државе и нације свакако је и одбрана националне независности и суверенитета због кога је Србија бранећи своју слободу платила изузетно високу цену.

И, у данашњем времену наставља се бесомучна хајка против стубова српског идентитета. Српске дисконтинуитете подржавају српски непријатељи,

док истовременео нападају српске историјске националне континуитете. Наиме, у Хрватској се води борба против српске ћирилице, то засигурно представља екклантантан пример континуитета српских дисконтинуитета. На Косову и Метохији се руше, спаљују и преобраћају Српске цркве и манастири. У Црној Гори се отима имовина Српске православне цркве, од стране црногорског режима, који уједно настоји да на силу „испослује“ аутокефалност за тзв. Црногорску православну цркву.

Бројни су и преостали проблеми који прете опстанку српске државе и нације: девастација државних и националних капацитета, одузимање Косова и Метохије, демографски проблеми - Срби су један од најстаријих народа у Европи, иселјавање младих-празни се простор Србије, нестаје супстанца српске нације, а са нестанком нације, гаси се и национални идентитет, нестанком нације, националног идентитета, губитком територија нестаје и гаси се и српска држава. Све ово су геополитичке константе којих српска држава и српска нација морају бити свесне и у односу на то морају се управљати убудуће.

„Жарко Видовић када каже да Србима не прети „етнофилетизам, него анационалност, безавичајност“. Српска православна црква је „тачка ослонца“ српског националног идентитета и свакако један од најснажнијих симбола Светосаља.

„Тачке ослонца“ и „колективна сећања“ налазе се у делима и вредностима наших предака који су успевали да се у једнако тешким, или пак тежим временима од ових наших изборе, да опстану, да изграде, да уложе у будућност. Да ли су наше данашње генерације спремне да се свега тога одрекну? Да ли српска нација може да постигне консензус у вези са државним и националним интересима и неопходним јединством зарад опстанка државе и нације?

Уколико такав, национални консензус изостане, уколико не одбацимо наше историјске дисконтинуитете, уколико не буду превазиђене дубоке поделе и сукоби који постоје унутар српског друштва, уколико не изађемо из националне летаргије, уколико не схватимо ко смо? Чему тежимо? Шта хоћемо? Уколико наставимо да деламо погрешно или уколико не будемо чинили ништа?! Запитајмо се да ли смо достојни наших предака који су за нас изборили слободу, који су нам оставили државу и створили нацију? Запитајмо се да ли смо достојни светосавског „духовног благослова“ и имена Светог Саве?!

Литература:

1. Blagojević M. (2005) Religija i crkva u transformacijama društva, Filip Višnjić, Beograd.
2. Despotović Lj. (2019) Geopolitika Svetosavlja, Kairos, Sremski Karlovci.
3. Despotović Lj., Jevtović Z. (2019) Geopolitika medija, NS Mala knjiga plus, Novi Sad.
4. Radenović S. (2006) Nacionalni identitet, etnicitet, (kritička) kultura sećanja u Filozofija i društvo broj 3, Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd.
5. Jovanović N. M. (2008) Političke institucije u političkom sistemu Srbije, Eseloge, Beograd.

6. Kovčić M. (2014) Znamenja pobjede, uzroci poraza: kontinuiteti i diskontinuiteti srpske istorije“ u zborniku: Ka srpskom stanovištu, Grafostil, Kragujevac.
7. Komšić J. (2016) Demokratska tranzicija i identiteti u zborniku Potka srpskog identiteta, Helsinški odbor za ljudska prava, Grafiprof, Beograd.
8. Mirić J. (2001) O pojmu identiteta u psihologiji u Psihologija vol. 34, broj 1 – 2, Društvo psihologa Srbije, Beograd.
9. Popović J. (1993) Svetosavlje kao filozofija života, Valjevska štamparija, Valjevo.
10. Rajs R. A. (2004) Čujte Srbi, Biograf, Beograd.
11. Ranković Lj. (2019) Osam vekova naše majke crkve, Eparhija šabačka, Šabac.
12. Tejlor Č. (2011) Doba sekularizacije, Službeni glasnik, Beograd.

SAINT SAVA IDENTITY AND SERBIAN STATE AND NATIONAL CONTINUITIES AND DISCONTINUITIES

Summary: Saint Sava is the founding father and originator of the Serbian national identity. Saint-Savaism represents a paradigm of its continuity throughout centuries, as well as the link that has connected and shaped the state, national, religious, cultural and educational life of Serbs for eight centuries back.

There are numerous historical discontinuities - instabilities that transformed the authentic Serbian-Saint Sava identity. They are opposed by the historical continuities that have been and remained the patrons of preserving the Serbian-Saint Sava identity. Saint-Savaism represents the identity basis that the Serbian “identity code” has been built on and decomposed from throughout its long history.

All through the various historical stages that have shaped the Serbian state and national being, the dividing lines were formed within the Serbian society between those who advocate values characterising the Serbian historical identity and those who fight for values that have emerged from the Serbian historical discontinuities.

Saint-Savaism as a “cornerstone” was dropped from the remembrance and sight of a large part of Serbian people a long time ago. The dissolution of the Serbian state and nation has been going on for centuries. The previous survival and existence of the Serbian nation and Serbian state is a real feat, if seen from the prism of the historical hardships that they have gone through, which have afflicted them on their centuries-old journey.

Key words: Saint-Savaism, Serbia, identity, state, nation, continuity, discontinuity